

HEILSA

Børn eiga at sleppa at siga farvæl

Tað er týðningarmikið fyri eftirtíðina, at eitt barn sleppur at siga farvæl við doyggjandi pápan ella mammuna. Barnið skal ikki sendast burtur seinastu dagarnar ella tímarnar. – Tað er umráðandi fyri barnið at sleppa at uppliva skilnaðin sum nakað týðningarmikið og endaligt, sigur serlæknin, Mikael Rørth

Vilmund Jacobsen

Smittar krabbamein? Kann pápi doyggja, meðan eg eri í skúla? Hvat ger krabbamein við mammu? Verður pápi sjúkur, tá eg geri fortred? Fara tey at arga meg í skúl-anum, tí mamma hevur mist hárið?

Tá barnið fær at vita, at pápi ella mamma hevur krabbamein, taka nógvir spurningar seg upp. Tí hevur barnið eisini tørv á javnan at tosa við onkran vaksnan um støðuna.

Ofta stúrir barnið fyri, at onnur í familjuni eisini gerast rakt av vanlukku ella deyðiligari sjúku. Tað er tí týðningarmikið at fortelja, at flestu sjúkur ikki eru álvar-samar.

Tað ger barnið róligari at vita, at krím og virussjúkur ikki eru vandamiklar á sama hátt, sum krabbamein kann vera tað. Tú kanst leggja dent á, at onnur í familjuni ikki eru álvarsliga sjúk ella eru doyggjandi, men er onkur tað, eigur tú eisini at tosa við barnið um tað.

Minst til, at børn ikki hava tørv á longum samrøðum – at børn snakka og gráta í löt-um og liva í nú'inum. Børn spyrja, og tá tey hava fingið svar, renna tey út og spæla víðari. Seinni kunnu tey seta nýggjar spurningar.

Gevur tryggleika

Tá tosast skal um truplar spurningar, er tað ofta ein hjálp, um tú heldur væl um barnið, tekur í hondina á barninum – ella vísir barninum kropsligan nærleika á annan hátt. Nærleiki fortelur týðiligari enn nakað annað, at »... tú og eg eru saman nú, og eg eri góð/-ur við teg...«

Barnið kennir seg ofta eisini tryggari, um tey vaksnu eru í eygnahædd við barnið.

Tað er tó ikki altíð, at børn spyrja so nógv. Hetta kann vera tí, at tey hava fingið svar upp á tað, tey hugsa um. Tøgnin kann vera eitt tekin um, at barnið er ræðslusligið yvir tær ógvusligu og ókendu kenslur, sum sjúka hjá pápanum ella mammuni hevur elvt til. Orsøkin kann eisini vera, at barnið ikki torir at deila sínar kenslur við foreldur ella onnur vaksan.

– Góð minnir kunnu linna pínuna við at missa pápa ella mammu, sigur serlæknin, Mikael Rørth

Ofta vilja børn ikki snakka um, hvat tey føla, um tey verða trýst. Tey vaksnu kunnu hinvegin hjálpa samrøðuni í gongd við eitt nú at siga, at »... nógv børn gerast ill við pápa sín, tá hann er sjúkur...« ella, at »... nógv børn hugsa, um tað er teirra skyld, tá mamman skal á sjúkrahúsið...«

Á henda hátt vísa tey vaksnu barninum, at tað er í lagi at tosa um truplar kenslur. Hetta kann í fleiri førum geva barninum mót til at lata seg upp. Um foreldur hinvegin ikki vilja tosa um tingini við at siga, at »... alt fer nokk at ganga...«, heldur barnið upp at við at spyrja.

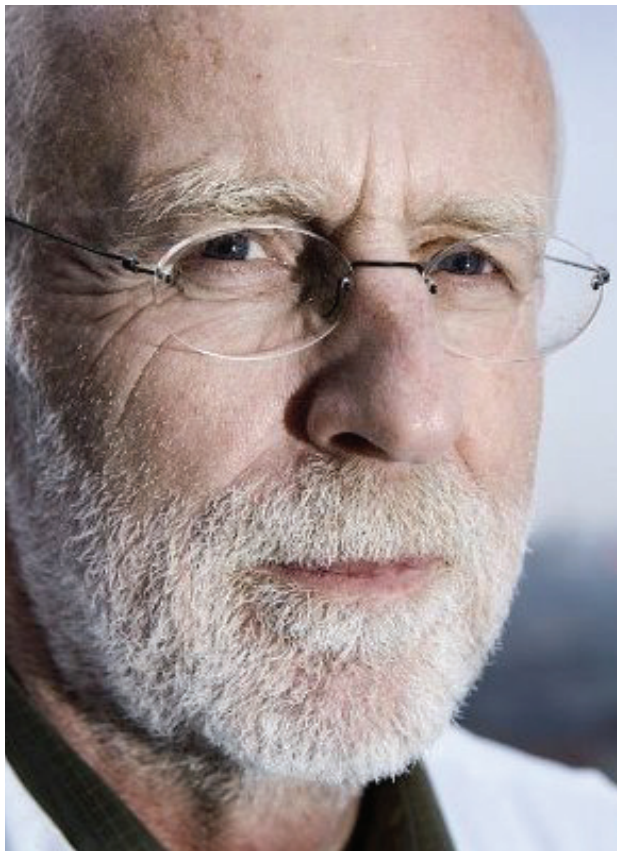
At føla seg elskað

Tað mest týðningarmiklasta fyri eitt barn er at føla seg elskað av foreldrunum. Men, tað kann vera trupult hjá barninum at skilja, at pápi og mamma eru líka so glað fyri síni børn, tó at tey ikki altíð hava so nógv yvirskot til at vera saman við teimum sum áður. Kanska eru bornini eisini ill, troyst og irriterað.

Tað er týðningarmikið, at foreldrini eru umhugsin, tá tey vilja staðfesta sín kærleika til barnið – í orðum ella við at taka barnið at sær.

Ofta er skilagott at greiða barninum frá, hví foreldrini eru irriterað, tí sjálvt smá børn megna at skilja, at foreldur kunnu broytast, tá tey hava tað trupult.

Tað hendir, at børn við sjúkum foreldrum fáa

Tað er serlæknin, Mikael Rørth, sum hevur skrivað hesa greinina

óhøviskar spurningar frá vaksnum, sum spyrja meira av forvitni enn av umsorgan. Ofta vantar barninum vitan og innlit, sum skal til fyri at svara, og tí kunnu tey gerast ræðslusligin og í villareði yvir spurningarnar.

Tað besta, sum foreldrini kunnu gera – saman við barninum – er at finna eitt ítøkiligt svar, sum kann brúkast í slíkum støðum, eitt nú »... pápi mín hevur krabbamein og fær sterkan heilivág sum ger, at hann missur hárið og

kenslur og geva soleiðis foreldrum móguleikan at skilja, hvat tey eru upptikin av.

Nógv børn spæla eitt nú sjúkrahús við dukkum og børnum skiftandi sum lækni og sjúklingur. Í spæli kann barnið seta orð á tankar, sum annars eru truplir at seta orð á. At spæla við bandasju, plástur og ymisk doktarating til børn kann vera ein stór hjálp fyri eitt barn, sum skal arbeiða við truplum kenslum.

Ofta tekna børn motiv, sum hava samband við nýggju støðuna í familjuni, og slíkar tekningar kunnu vera eitt gott útgangsstøði fyri einum práti við barnið.

Børn føla seg tryggast um gerandisdagurin, tey kenna, heldur fram so óbroyttur sum gjørligt, eisini meðan sjúka er. Sjálvt stuttur skilnaður frá tí sjúka kann skapa ótta, og eitt nú er tað ikki óvanligt, at børn eru bangin fyri, at hin sjúki er burtur, tá tey koma heim aftur úr skúlanum.

Um sjúkan hjá pápanum ella mammuni er livshóttandi, kann tað vera klókt at lata barnið vera heima so nógv sum gjørligt. Fyri eitt barn kann tíðin, sum tað er saman við tí sjúka, vera meira virðismikil enn eitt nú ein lega. Lat ikki barnið vera burtur, um tað kann umgangast. Hava tey vaksnu brúk fyri umlætting, er best at fáa onkran heim at ansa børnunum í egnum heimi.

Tá foreldur er doyggjandi,

er tað týðningarmikið, at barnið kann vera saman við tí sjúka seinastu tíðina. Eisini smá børn vilja gjarna sleppa at vísa kærleika og umsorgan. Tað kunnu tey gera við eitt nú at geva tekningar ella blómur. Størri børn vilja ofta gjarna hjálpa teimum vaksnu við at veita tí sjúka røkt.

Góð minnir kunnu linna pínuna við at missa pápa ella mammu. Tað kann vera gott fyri barnið, um hin sjúki skrivur eitt bræv ella kanska lesur eitt ævintýr inn á ljóðband – ella fær gjørt eina videoupptøku.

Týðningarmikið farvæl

Tað er týðningarmikið fyri eftirtíðina, at eitt barn sleppur at siga farvæl við doyggjandi pápan ella mammuna. Tí er ikki rætt at senda barnið burtur seinastu dagarnar ella tímarnar. Heldur eiga vit at geva barninum móguleikan at vera til steðar.

Tað besta er, um skilnaðurin kann byrja, meðan hin sjúki enn er førur fyri at vera við og soleiðis kann siga nøkur orð ella kína barninum. Tað er umráðandi fyri barnið at uppliva skilnaðin sum nakað týðningarmikið og endaligt.

Hetta ger, at deyðin verður meira veruligur, og seinni verður tað lættari hjá barninum at fyrihalda seg til, at pápi ella mamma eru burtur.

Tá barnið er hjá tí doyggjandi, hevur tað brúk fyri at hava ein vaksnan hjá sær, sum tað hevur álit á – ein, sum kann vera stuðul í einari truplari løtu. Heilsustarvsfólk ella onnur vaksan hava her eina týðningarmikla uppgávu.

Doyggja pápin ella mamman óvæntað, kann sorgin gerast nógv truplari, enn um barnið hevur havt stundir til at liva seg inn í og fyrireika seg mentalt til broyttu umstøðurnar. Tað kann tí vera skilagott, tá sjúkan er álvarslig, at fyrireika barnið upp á tað ringasta, sjálvt um vónir eru um, at alt skal fara at laga seg. So, mugu børn og vaksan heldur gleða seg saman, um hin sjúki verður frískur aftur.

vilmund@sosialurin.fo

Kelda: www.sundhed.dk